

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

>Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

Raad voor Cultuur
Prins Willem Alexanderhof 20
2595 BE DEN HAAG

Erfgoed en Kunsten
Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Onze referentie
17858714

Datum 17 december 2019
Betreft Adviesaanvraag voor beleidsevaluatie restitutie roofkunst Tweede Wereldoorlog

Geachte Raad,

Dit jaar en volgend jaar herdenken we dat de Tweede Wereldoorlog 75 jaar geleden is beëindigd. Tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn op grote schaal kunstobjecten en cultuurgooederen van veelal Joodse eigenaren geroofd. Het huidige restitutiebeleid is in 2001 opgesteld om het materiële onrecht dat de vervolgingslachtoffers is aangedaan te herstellen.

Het beleid kent zijn oorsprong in de jaren negentig van de vorige eeuw toen naoorlogs rechtsherstel, nationaal en internationaal, weer volop in de belangstelling kwam te staan. De toenmalige regering stelde daarop een commissie in, de Commissie Herkomst Gezocht, die vanaf 1997 tot 2004 onderzoek begeleidde naar de herkomst van de zogenaamde NK-collectie (na de Tweede Wereldoorlog uit Duitsland gerecupereerde objecten die de Staat in beheer nam tot deze gerestitueerd werden). De commissie kreeg tevens de opdracht om aanbevelingen aan de regering te doen over het te voeren restitutiebeleid. De commissie concludeerde dat het naoorlogse rechtsherstel formalistisch, bureaucratisch en kil was geweest. Dit leidde in 2001 tot een verruimd restitutiebeleid en de oprichting van de Adviescommissie Restitutieverzoeken Cultuurgooederen en Tweede Wereldoorlog (hierna: Restitutiecommissie) om advisering over restitutieverzoeken zo onafhankelijk mogelijk te laten plaatsvinden. Het restitutiebeleid was langs drie pijlers vormgegeven:

1. De inventarisatie van roofkunst;
2. De identificering van mogelijke erfgenamen van de NK-collectie;
3. Het teruggavemechanisme via advisering door de Restitutiecommissie inclusief zaakgebonden herkomstonderzoek.

Na een advies van uw Raad van 25 januari 2012 werd in dat jaar aangekondigd dat het verruimde restitutiebeleid in 2015 aangepast zou worden. Met deze aanpassing hanteert de Restitutiecommissie één afwegingskader voor alle objecten waarvoor een restitutieverzoek wordt ingediend. Ten slotte is in 2018 het Expertisecentrum Tweede Wereldoorlog en Restitutieverzoeken bij het NIOD opgericht.

Sinds de start van het verruimde restitutiebeleid heeft de Restitutiecommissie 156 adviezen uitgebracht. Van de 156 adviezen betreffen 93 adviezen een gehele of

gedeeltelijke toewijzing van het restitutieverzoek. In totaal is er tot en met 2018 geadviseerd om circa 460 objecten te restitueren aan (nabestaanden van) rechthebbenden.

Onze referentie
17858714

Het verruimde restitutiebeleid werd internationaal als een belangrijke vooruitgang in de implementatie van de *Washington Principles* (1998) en de *Terezín Declaration* (2009) gezien.¹ Tegelijkertijd is in de afgelopen jaren een aantal keer maatschappelijke onrust ontstaan over de vraag of het restitutiebeleid nog voldoet in de huidige vorm. In 2016 heeft mijn ambtsvoorganger de Kamer toegezegd dat het beleid en de organisatiestructuur omtrent restitutie van roofofstal in 2020 geëvalueerd zal worden. Daarom verzoek ik u om een adviescommissie in te stellen met als opdracht:

- Het evalueren van het huidige beleid omtrent geroofde kunst uit de Tweede Wereldoorlog met oog voor de juridische en morele aspecten.
- Het adviseren over mogelijke verbeteringen van het beleid.

Voor de uitvoering van deze opdracht verwacht ik dat u gesprekken zult voeren met betrokken partijen.

Hoewel mijn ambtsvoorganger de Kamer heeft toegezegd dat zowel het beleid als de organisatiestructuur rondom de restitutie van roofofstal wordt geëvalueerd, vind ik het te vroeg om de organisatiestructuur in 2020 al te evalueren. De betrokken organisaties, te weten de Restitutiecommissie en het Expertisecentrum, hebben immers pas het afgelopen jaar de reorganisatie afgerond. Wel kan de commissie reflecteren op de beleidskeuzes die ten grondslag liggen aan de huidige organisatiestructuur.

Ik verzoek de commissie bij haar evaluatie van het beleid in ieder geval de volgende aspecten te betrekken:

- De relatie van het Nederlandse beleid tot de internationale leidraad, de *Washington Principles*.
- Een vergelijking van het Nederlandse beleid met het restitutiebeleid in het buitenland, in het bijzonder in landen met een vergelijkbaar restitutiebeleid.
- De toegankelijkheid en bekendheid van het restitutiebeleid, met oog voor het leed van de slachtoffers en de dialoog met hun erfgenamen.
- Het gebruik van en de behoefte aan andere vormen van individueel rechtsherstel.
- De drie pijlers van het beleid en de vraag of deze nadere inspanning behoeven.
- De relatie van het beleid ten opzichte van ontwikkelingen in het veld van erfgoed en restitutie. Denk bijvoorbeeld aan het adviesrapport van de commissie Pechtold dat onlangs verschenen is.

Graag ontvang ik van de Raad voor 1 oktober 2020 het advies over het restitutiebeleid, waarna ik met een reactie aan de Kamer zal komen.

Met vriendelijke groet,

de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Ingrid van Engelshoven

¹ Wesley A. Fisher en Ruth Weinberger, *Holocaust-Era Looted Art: A Current World-Wide Overview* (Sint-Petersburg 2014).